

Pseudoabordarea principiilor educației în România, vizavi de abordările internaționale (A Pseudoapproach of education fundamentals in Romania towards the international approach)

PETRE T. FRANGOPOL

Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare pentru Fizica Nucleară "Horia Hulubei", str. Reactorului Nr. 30, C.P. MG-6, 077125 Măgurele-Ilfov

An introductory review of the general situation of the education in Romania, based of several discussions during the National Conference on Education, held in Constanța in February 2016 is presented.

Keywords: Education in Romania, Fundaments of education

Revista *Foreign Policy* (FP), publicație americană cu o ediție și în limba română, publică în numărul din februarie-martie 2015 o rubrică specială intitulată TOP 100 FP ROMÂNIA *Oameni și Idei care mișcă țara*. Se subliniază în editorial, citez că în acest număr se evidențiază voci slab auzite în mass media, adăugăm noi și în mediul politic autohton. Printre aceste „voci”, la pag. 92, rubrica „de urmărit” semnaleză *Think Tank-ul G3A, constituit la sfârșitul anului 2014 după „masa rotundă” „Universitățile și Cercetarea din România încotro?”*, organizată de Revista de Politica Științei și Scientometrie (RPSS). Grupul este format din profesioniști din mediul academic românesc (Academia Română, universități, institute de cercetare etc.), care își propun să aibă o atitudine constructivă pentru modernizarea acestuia. *TT-G3A s-a angajat să prezinte anual câte un raport asupra mediului academic românesc. Raportul pe 2014 (autori: Alexandru Corlan, Daniel David, Petre T. Frangopol, Livius Trache) disecă impostura din sistem și recomandă următoarea terapie: educația și cercetarea priorități naționale; asimilarea standardelor din universitățile world class; creșterea obligatorie a cercetării locale etc.* Probabil, datorită acestui Raport critic asupra sistemului existent, subliniez, revistei i s-a tăiat finanțarea de către fosta conducere a Ministerului Educației și Cercetării Științifice!

Un adevăr binecunoscut de toată lumea civilizată este faptul că, astăzi, în secolul 21, o națiune năzuiește către o societate a valorilor, a meritocrației. Sistemul ei social și de educație se impune a fi

structurat în așa fel, încât să fie capabil să selecteze pe cei ce au valoare, talent, energie și mai ales caracter, care să constituie generația următoare de lideri pentru fiecare segment al societății. A oferi oportunități egale pentru fiecare din cetățenii unei țări și aceștia să fie promovați numai pe criteriul valorii, al meritului, constituie un aspect al justiției sociale. O țară care eșuează să încurajeze, să sprijine dezvoltarea talentului și a capacității creatoare din fiecare individ, prin sistemul public al învățământului, va fi în mare suferință, fiindcă, se știe, calitatea unei națiuni depinde, în cea mai mare măsură, de elitele sale și de înțelepciunea colaborării între lideri și cetățenii săi.

Spiru Haret, a cărui reformă a dăinuit până în 1948, anul reformei comuniste a școlii românești, afirma încă din 1912: „cum arată azi școala, așa va arăta și țara mâine”.

Educația se impune a deveni un proiect de țară, serios, iar vorbele goale, fără conținut, ce le întâlnim, în ultimul timp, în adunări și conferințe locale și naționale conduc la pseudodezbateri. Un exemplu concret este relatarea din ziarul Adevărul de weekend de vineri 26 februarie 2016, pag. 5, despre „Conferința națională inițiată de Asociația Elevilor din Constanța, în care a fost analizată reformarea sistemului școlar românesc, care, deocamdată produce șomeri pe bandă rulantă”, la care au participat demnitari din educație (doi foști miniștri ai educației (Ecaterina Andronescu, Sorin Câmpeanu), consilierul prezidențial pe probleme de educație Ligia Deca ș.a.). Citez o relatare din articol: „Participanții au fost unanimi în convingerea că

școala trebuie reformată, simplificată, debirocratizată, bugetată corespunzător, modernizată, pentru a crește performanțele în mod real, nu artificial - prin note acordate atât elevilor, cât și dascălilor, pe alte criterii (atenție sublinierea mea ptf) decât de valoare”. A no comment is a comment!!

Îmi propun să readuc, succint, în memoria politicianilor de astăzi și nu numai, situația de neînviat a învățământului românesc, educația în ansamblul ei, care se situează în prezent pe ultimele locuri în clasamentele europene și internaționale.

Succesele binecunoscute ale elevilor români la olimpiadele internaționale atestă, în primul rând, calitățile elevilor, dar și devotamentul și competența profesorilor îndrumători. Aceste valori de excepție (olimpicii) care anual sunt racolate (ca la fotbal) de marile universități ale lumii, nu reprezintă nivelul și valoarea școlii românești de astăzi, dacă ținem cont de datele oficiale ale examenelor de bacalaureat sau al celui de definitivat al cadrelor didactice. Se acceptă, în general, că 10% dintre copiii unei țări sunt dotați sau superdotați natural și indiferent de nivelul școlii din țările unde se află, se situează prin nivelul inteligenței lor native deasupra colegilor de generație și se estimează că vor reuși, dacă au un sprijin (părinți, burse, sponsori etc.), să se ridice profesional pe treptele cele mai înalte ale societății. Diferența între acest procent de 10% natural, și cel aleatoriu, care nu poate fi precizat, al elitelor ce sunt pregătite planificat în marile universități ale lumii sau se evidențiază prin calitățile lor profesionale în orice instituție de învățământ superior, reprezintă ceea ce se numește astăzi *brainpower* și constituie elementul fundamental al dezvoltării cunoașterii (cercetarea fundamentală), care conduce la elaborarea de noi tehnologii aflate la baza noilor industrii, rețelelor de comunicații etc. Cu alte cuvinte, resursa umană cu calități native de inteligență este școlită la cel mai ridicat nivel profesional pentru a face față competiției la nivelul unei piețe globale.

Într-un articol anterior, publicat în această revistă [1], am prezentat cum se formează elitele în țările dezvoltate ale lumii, pentru a observa efortul educațional ce se depune pentru formarea elitelor, întrucât acestea sunt generatoarele *know-how-ului* societății secolului 21, sunt cele ce împing înainte frontiera cunoașterii umane și contribuie la dezvoltarea a ceea ce s-a încetățenit a se numi *progresul societății omeneste*.

Universitatea românească a devenit un învățământ superior de masă, în care diplomele nu mai atestă valoarea absolventului. O astfel de diplomă nu asigură un job și nu mai reprezintă o performanță, astăzi, când învățământul superior

românesc trebuie să elimine decalajul valoric – considerabil - față de suratele sale din alte țări. Și nu trebuie să uităm că România este țara care nu se preocupă de educația generațiilor viitoare, alocând cele mai puține fonduri instruirii elevilor și studenților săi, deci educației și cercetării, situându-se, astfel, la coada Europei și în acest domeniu.

Recent au fost „relaxate” criteriile de promovare a universitarilor (în comparație cu promovările universitarilor din Vest!) și va fi foarte greu de *impus calitatea academică europeană* în România, când imensa majoritate a universitarilor nu pot atinge pragul de calitate al normelor de valoare vestice. Egalitarismul comunist și preponderența funcției, nu a valorii, fac legea și astăzi în România.

Tinerii nu constituie o preocupare a clasei politice românești, a Ministerului Educației și Cercetării Științifice. Pentru România nu trebuie să conteze numai numărul mic de talente de vârf, care există în orice țară civilizată din lume. Importantă este și media instruirii, deci a capacităților și aptitudinilor intelectuale acumulate în învățământul preuniversitar de marea masă a elevilor din România.

Ce oferă celelalte țări elitelor și ce ar trebui să învățăm, da, să învățăm, și noi cum să ne formăm un număr mai mare de elite științifice și tehnice păstrătoare și creatoare a *know-how-ului* societății cunoașterii de mâine a României am publicat în alt loc (v. și P. T. Frangopol, „Dreptul elitei la existență în cercetarea și învățământul românesc” în *Mediocritate și Excelență, o radiografie a științei și învățământului din România*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2005, vol. 2, pag. 17).

Meritocrația

De zeci și sute de ani, țările vestice, civilizate, au grijă să își formeze elitele intelectuale în școli speciale, care au un grad ridicat de pregătire, greu accesibile majorității celor ce promovează învățământul de stat sau particular. Aceste elite, școlite cu grijă, formează schimbul de mâine al țării respective în structurile politice, dar și guvernamentale, în economia și cultura națiunii respective [2]. Și, dacă astăzi a devenit o axiomă faptul că știința, deci noul în cunoașterea naturii, este factorul fundamental al dezvoltării economicului, această grijă pentru formarea elitelor apare naturală, nu doar patriotică sau de natură politică.

La o economie globală care se dezvoltă sub ochii noștri, este normal să se dezvolte și o piață care cere un număr cât mai mare de tineri excelent pregătiți,

încă din primele clase de liceu. Există tot felul de modele naționale de educație consacrate formării elitelor. Ne referim la educație în ansamblu și nu numai la învățământul superior. Clasamente ale diferitelor teste internaționale, care se desfășoară în zeci de țări la discipline fundamentale ale învățământului preuniversitar - unde România nu excelează, situându-se la coada acestora - au ca scop principal selecționarea unor elite din rândul unei populații școlare cât mai numeroase și cât mai performante posibil. Înainte de a frecventa licee de prestigiu, colegii și universități de top ale lumii, producția de elite a unei țări devine decisivă, încă de la clasele gimnaziale, deci în jurul vârstei de 14 ani.

Trebuie să subliniem că, sub 3% dintre copiii de la țară ajung la universitățile din România, cifră care demonstrează, fără echivoc, lipsa unei politici care să sprijine educația în mediul rural, unde există un izvor de resurse umane, o bogăție a națiunii, care așteaptă să fie valorificată. Să ne amintim câți oameni valoroși de știință de cultură ai României s-au ridicat din mediul rural, prin eforturi proprii, sprijiniți de sistemul bursei de stat, care i-a ajutat să parcurgă toate treptele școlii și să acceadă la cele mai înalte poziții sociale. Numărul lor este prea mare pentru a le menționa doar numele.

Abordarea principiilor educației în România vizavi de abordarea internațională

De vreme ce dimensiunea educațională devine un parametru esențial în societatea cunoașterii, are sens să ne punem problema modului în care ne raportăm la cercetarea educațională [3].

La final de decembrie 2015, Ministerul Educației și Cercetării Științifice a lansat în dezbatere publică propunerile de plan-cadru pentru învățământul gimnazial, conform *Metodologiei privind elaborarea și aprobarea curriculumului școlar - planuri-cadru de învățământ și programe școlare* din 18.06.2014, în vigoare de la 02.07.2014. Propunerile (constând într-o listă de trei tabele) au avut un deosebit ecou în mass-media, stârnind, în principal, un val de reacții negative. De ce trei? De ce numai tabele? Supoziția cea mai simplă este că la nivelul grupului de lucru nu s-a ajuns la un acord, și atunci soluția a fost lăsată spre „plebiscit”.

Ce rezultă de aici e faptul că propunătorilor le-a lipsit CURAJUL de a construi. Curajul de a lansa un Cadru de referință care să propună o filosofie a educației pentru România de azi, cu realizările și problemele ei - curajul de a-și asuma modificări mai de substanță. Societatea civilă a reacționat, inclusiv,

prin Grupul de inovare, sau Consiliul elevilor. Propunerile lor par mai credibile pentru că au mai mult curaj în abordare. Dar dezvoltarea curriculară are nevoie de expertiză și profesionalism, ea e *o profesie în lumea occidentală* (când oare va apărea și la noi profesia de conceput/proiectant de curriculum?).

Să desființezi o instituție (respectiv Institutul de Științe ale Educației) pentru că reprezentanții ei nu au fost la înălțimea momentului, nu ar fi decât o reacție totalitară de tipul celor pe care le dorim aparținând trecutului. Avem nevoie de o gândire strategică pe termen lung (în educație nu se poate construi decât pe termen lung), avem nevoie de specialiști autentici în management curricular, care să lucreze dincolo de presiuni politice de moment. De fapt, nu câte ore se alocă unei discipline pe săptămână trebuie să fie obiectul dezbaterii (disciplinele și numărul lor nu sunt câmpul de bătaie publică al unor interese de grup, fie ele și doar de opinie), ci principiile care orientează o educație performantă în societatea de azi și valorile pe care le dorim prioritare. Acestea trebuie discutate și **asumate**. Apoi, trebuie puse la punct mecanismele care fac posibilă realizarea practică a acestor principii și acționate pârgurile care vor genera însușirea valorilor asumate de către noile generații de elevi. Planul-cadru, în orice variantă a sa, ar trebui să fie însoțit de o introducere substanțială, în care să fie precizate scopurile majore, obiectivele și rezultatele așteptate; principiile pe baza cărora a fost alcătuit; aspectele legislative/situațiile/constrângerile de care trebuie ținut cont la un moment dat; elementele de inovație-diferențiere față de ceea ce există (și care justifică schimbarea); condițiile de punere în aplicare.

Planul-cadru de învățământ (cu filosofia subiacentă) nu este o improvizație care poate fi realizată de orice grup de lucru pe un colț de masă - el e un document de mare importanță strategică și de o enormă responsabilitate pentru formarea generațiilor de copii - viitori adulți care vor modela viitorul țării. De aceea, un astfel de document trebuie conceput de o instituție specializată (care poate fi, inclusiv Ministerul Educației - dacă are specialiști respectivi), fundamentat și argumentat, și, desigur, lansat spre dezbatere în contextul explicării și asumării principiilor de construcție. Suntem într-o țară în care lipsa unor preocupări serioase pentru a avea politici bine fundamentate și de perspectivă e simptomatică. Poate că educația ar fi exact terenul pe care acest lucru s-ar putea schimba.

E nevoie de o instituție cu profesioniști în domeniu, care să se dezvolte pe această linie și să atragă tineri care, la rândul lor, să se profesionalizeze în domeniul dezvoltării curriculare. Aceștia trebuie să lucreze permanent, nu doar atunci când comanda

politică solicită în regim de urgență o schimbare. Lipsa interesului pentru a crea/sprijini instituții vitale, cum ar fi entitatea care se ocupă de curriculum este și ea simptomatică. O astfel de instituție ar trebui să-și asume: proiectarea reformelor curriculare, a planurilor de învățământ și a programelor școlare, monitorizarea procesului de implementare, culegerea de date privind implementarea acestora, revizuirea periodică și, în egală măsură, important: comunicarea adecvată despre toate aceste activități.

Dezbaterea planurilor-cadru pentru gimnaziu a luat forme contorsionate, îndepărtându-se de la fondul problemei. Exemplele pot fi numeroase, dar mă refer numai la câteva dintre ele, cel mai des menționate: „A dispărut ora de limba latină de la clasa a VIII-a, a dispărut o oră de limba română la clasa a V-a”. De fapt, ar trebui să ne întrebăm: există o justificare pentru aceste schimbări (justificare pe care proiectul propus ar trebui să ne-o ofere)? Până la urmă, ora de latină e recuperabilă la clasa a IX-a (care aparține învățământului obligatoriu) - dar ar trebui pentru asta să vedem întregul traseu al învățământului obligatoriu. Ora de limba română de la clasa a V-a e și ea recuperabilă într-o practică didactică adecvată la clasă (dacă aceasta ar exista!).

Aici apare o altă întrebare: Cum ne pregătim profesorii? Fiecare oră din planul de învățământ devine teren de bătălie - trebuie mai multe ore din fiecare disciplină, dar ce facem că, odată ajuns în clasă, profesorul respectiv să fie profesionist? Adică să-și cunoască bine domeniul de specialitate și să știe cum transformă acest domeniu în cunoaștere activă pentru elevii din școala primară, din gimnaziu sau liceu? Dacă ne uităm cum se face pregătirea inițială a profesorilor la noi (Facultate de profil de 3 ani + Modul psiho-pedagogic) și comparăm cu ceea ce se întâmplă în alte țări, constatăm singularitatea acestui sistem în lumea occidentală.

Masteratul didactic, care ar trebui să profesionalizeze profesia didactică, deși prevăzut în Legea Educației din 2011, a rămas în prolongare perpetuă. Oare de ce? **Nu ne dorim profesioniști în educație?**

Cotarea rezultatelor sistemului educațional românesc

Reamintim că performanța sistemului educațional preuniversitar, mai exact evaluarea rezultatelor învățării, este realizată de *The International Association for the Evaluation of Educational Achievements*. Asociația organizează studii comparative, pe plan internațional, ale achizițiilor învățării la matematică și științe (TIMSS) și la lectura

în limba maternă (PIRLS). Rezultatele obținute indică slabele performanțe ale elevilor români, pe eșantion reprezentativ la matematică și științe. Aceste teste s-au aplicat la noi începând cu anul 1996 și de atunci, rezultatele elevilor români nu s-au îmbunătățit, au rămas constante, adică codașe.

Unele țări au abordat, cu maximă seriozitate rezultatele TIMSS, PIRLS, PISA. Aceste țări privesc cu maximă seriozitate rezultatele acestor evaluări, fiindcă privesc în perspectivă și caută soluții. Ceea ce nu este cazul țării noastre, unde, după 1990, fiecare ministru schimbă legea educației după interesele politice. Altfel spus, România a neglijat rezultatele oferite de analizele studiilor internaționale, în asumarea unor politici educaționale pe termen lung.

Lipsa de concordanță între competențele dezvoltate și cererea de pe piața muncii afectează școala românească. Școlile au nevoie de schimbare, fiindcă lipsa de profesionalism a tinerilor absolvenți obligă angajatorii să desfășoare adevărate programe de ucenicie la locul de muncă pentru a substitui absența instruirii adecvate.

Asistăm, din păcate, la o criză profundă a sistemului educațional românesc și abordarea politicianistă sau, de exemplu, cu ajutorul Asociației elevilor (care pot și trebuie consultați, dar să nu constituie factori de decizie), arată abordarea falsă a dezbaterilor ce au loc astăzi. Din motivele menționate mai sus, ele nu vor putea conduce la rezultatele scontate.

Bibliografie

- [1] Petre T. Frangopol, *Formarea elitelor pentru viitorul României*, Revista de Politica Științei și Scientometrie-serie nouă, **2(3)**, 243 (2013).
- [2] Mihaela Singer, *În căutarea reperelor: Cuvânt înainte. În Quo vadis, Academia? Repere pentru o reformă de profunzime în învățământul superior*, București: Sigma, pp. 7 (2006).
- [3] Florence Mihaela Singer, *Cercetarea românească în educație încotro?* Revista de Politica Științei și Scientometrie - serie nouă, **2(4)**, 286 (2013).